

Esztergomi Lapok.

Megjelenik minden vasárnap és csütörtökön.

Előfizetési árak:
 Egész évre ———— 6 ft — kr.
 Fél évre ———— 3 ft — kr.
 Negyed évre ———— 1 ft 50 kr.
 → Egyes szám ára 6 kr. ←

Szerkesztőség:

Széchenyi-tér (Szerencsés-féle ház),

hová a lap szellemi és anyagi részét illető közlemények küldendők.

Kéziratok nem adnak vissza.

Kiadóhivatal:

Széchenyi-tér (Szerencsés-féle ház),

hová az előfizetési pénzek küldendők.

Hirdetések

és nyilttér közlemények a kiadóhivatalban vétetnek fel.

Április II.

Esztergom, 1898. április 13.

Ezen a napon Esztergom vármegye törvényhatósági bizottsága szép ünnepélyt rendezett, mely minden ízében hivatalos volt, aminthogy másminő nem is lehetett. 50 éves fordulója volt ápr. 11-én annak a napnak, midőn V. Ferdinánd Pozsonyban a magyar alkotmányt szentesítette és megesküdött, hogy azt úgy ő maga meg fogja tartani, mint mások által meg fogja tartani . . .

Huszonhat nappal a pozsonyi szentesítés előtt Pesten összegyűlt néhány ezer ember, a magyar nemzet fiai, megcsinálták és kikiáltották az alkotmányt és megesküdtek, hogy rabok többé nem lesznek . . .

Huszonhat nappal ezelőtt dicső ünnepély színhelye volt Esztergom városa: összegyűlt az egész lakosság, hogy egy szívvel s lélekkel ünnepelje meg annak a nagy napnak félszázados emlékét, mely huszonhat nappal előzte meg április 11-ét.

S április 11-én összeültek e vármegye urai s szintén ünnepeltek, megülték a másik ötvenedik évfordulót.

Összeegyeztethető ez a két évforduló, ez a két ünnepély?

... A hivatalos Budapest által április 11-én rendezett ünnepeken, a nagyszerű faklyás menet alkalmával egy torok elkiáltotta magát:

— Eljen Kossúth Lajos!

— Eljen! dörögte vissza a tengernyi sokaság. . .

S nyomban rá elkiáltotta magát egy másik ember:

— Eljen a király!

— Eljen! dörögte vissza a tengernyi sokaság. . .

Ez két évforduló, ez a két ünnepély igenis összeegyeztethető.

* * *

Április 11-ike husvét öntöző hétfőjére esett s a hagyományhoz híven az ég meg is öntözte a földet. Az esős időjárás azonban semmivel sem hátráltatta az ünnepélyt, mely zárt helyiségekben folyt le.

Dél előtt 9 órakor már összegyűltek a törvényhatósági bizottság tagjai a vármegye házában. A megyei és városi tisztviselők diszmagyarban jelentek meg. Pont 9 órakor a diszben öltözötték fiakkereken, a többi urak pedig gyalogszerrel mentek át a plébánia templomban.

Itt a husvétot ünneplő ajtatosok nagy tö-

mege várta az érkezőket, kik között ott láttuk: *Kruplanics* Kálmán kir. tan. főispánt, *Frey* Ferencz *Komlóssy*, Ferencz orsz. képviselőket, *Maszlághy* József kanonokot, *Andrássy* János alispánt, *B. Szabó* Mihály főjegyzőt, *Malina* Lajos polgármestert, *Reviczky* Győző, dr. *Perényi* Kálmán főszolgabírákat, dr. *Földváry* István városi főügyészt, stb. stb.

A mise zenei részletében a szöveget *Finkó* József énekelte szépen.

Tíz óra után ért véget az istentisztelet s az ünneplők fölvonultak a megyeház díszített tanácstermébe, ahol nagyszámu intelligens közönség várta őket, mely részint a számára készített emelvényen, részint a karzaton foglalt helyet. Elegáns, szép hölgyek is díszítették a nézők sorait.

Ideiglenesen *Andrássy* Alispán nyitotta meg a díszközgyűlést, s egy küldöttséget kért fel, mely a főispánért menjen. A küldöttség el is indult, néhány perc múlva érkezett vissza a főispánnal, kit a díszközgyűlés kitörő éljenzéssel fogadott.

A főispán helyet foglalván a következő szép és tartalmas, lelkes éljenzéstől gyakran félbeszakított beszéddel nyitotta meg az gyűlést:

Tekintetes vármegyei Bizottság! Felséges Urunk és Királyunkkal és az országgyűlés mindkét házával együttesen, őszinte hazafiai örömmel és lelkesedéssel ünnepli ma a magyar nemzet az 1848-iki törvények szentesítésének 50-ik évfordulóját; ünnepli századunknak a magyar nemzetre korszakot alkotó ezen események döntő jubileumát.

S méltán: mert ezen törvények alakították újjá és tették korszerűvé s így biztosabbá ősi alkotmányunkat; ezen törvények ifjították és izmosították meg a magyar nemzetet, amely évszázadokon keresztül ugyan hatalmas védbástyája volt Európának a civilizáció elleneseivel szemben, de önmaga csak ezen törvények oltalma alatt kezdhetett haladni előre, s lett különösen az utóbbi harmincz év alatt Európa egyik virágzóbb, hatalmasabb és befolyásosabb nemzetévé.

Szüksége volt tehát a magyar nemzetnek ezen törvényekre és azoknak mélyen beható intézkedéseire. Nem veszték kárba azon vezér áldozatok sem, a melyeknek árán később ezen törvényeknek érvényt kellett szerezniünk: mert a szabad és alkotmányos Magyarország nem sülyedt egy jelentéktelen tartományná, mint azt elleneseink ezélozták; hanem az lett, amivé lennie joga volt: döntő súlyúvá az Osztrák-Magyar Monarchiában, számottevő tényező az európai nagyhatalmak tanácsában is.

Jogos tehát Uraim az az öröm, a mely ma mindnyájunk keblében fenn dobog; s azért hazafiai kedves kötelességemnek tartottam, a mai rendkívüli közgyűlés egybehívása által a Tekintetes vármegyei bizottságnak alkalmat nyújtani arra: hogy ma nemesak hálával emlékezhessünk meg azokról, akik nemzetünk és nemzetiségünk ezen dicső palladiumának alkotói voltak, hanem egyuttal hódolattal és kegyelettel üdvözölhessük jó királyunkat is, aki ma nemzetével együtt jogosan örülhet koronája gyöngyének, kedves Hazánk jólétének és boldogságának.

Ezekkel indokolva a mai közgyűlés egybehívását, s mély tisztelettel üdvözölve a jelen-

levőket: ezen közgyűlést megnyitottak jelentem ki.

Utána felemelkedett a vármegye daliás főjegyzője, s elragadó szépen mondta el kitünő beszédét. Beszéde így hangzik:

Tekintetes Törvényhatóság!

Alig esitultak el az ezeréves Magyarország örömjajának utolsó akkordjai, újra fölviharzik szívünknek a haza szeretetétől sugalt lelkesedése, köszönteni azt a napot, mely a Csele-patakjánál kezdődött háromszázhuszonkét esztendő mélységes álmunkból való ébredés félszázados évfordulóját jelenti.

Boldog kor, mely békésen aratja az ötven év előtt, annyi lelkesedéssel és annyi nemes vérrrel bemunkált Magyar föld dus termését!

Csak az, aki a történelem logikus fejleményeit az 1847. Szt. András havának 7-ikétől 1898. évi Szt. György havának 11-ik napjáig terjedő utolsó, rendi alapon szervezett országgyűlésen keresztül a mai napig, közvetlen látó szemével kísérte, — csak az tudná méltóan elbeszélni ezt az ötvenegy esztendőt; de az is csak úgy, ha Kossuth Lajos ékeskészségével, Széchenyi István éleslátásával és Deák Ferencz bölcsességével bírna.

Ezt a kort elbeszélni nem lehet!

Ezt a kort át kellett volna élni!

De ha gyöngye is az én elmém e kor fényes és gyászos eseményeinek megtartására s ha ez, ékesenszóllás nem is adatot osztályrészemül, szellemben vissza tudok hatolni oda, a honnét az 1848-ik év óriási vívmányai eredetüket vették.

S mint a hívő, ki sok hányattatás után Istenének századok előtt épült templomába lép, úgy érzem magam a jelen pillanatban ebben a teremben, melynek falai nem egyszer reszkettek meg dicső elődeinknek a jobbagység javára és a közös teherviselés érdekében hangoztatott lelkes szavaitól. Es ezek a szavak akkor kirepültek innét; — nemesak innét, de Magyarországon minden vármegyéből. E szavaknak fogantatjuk lett az országházában, hová, mint utasításokat vitték Magyarország minden tájékaról a követek.

Igy lett törvénynyé „Az országgyűlési követeknek népképviselőt alapján való választása.“ — „A teherviselés közössége az ország minden lakos között.“ — „Az urbér és egyéb szolgálatok megszüntetése.“ — „Az ősiség eltörlése.“ — „A sajtó szabadsága“ és a többi drága hazánkat a kulturáramok sorába emelt követi utasítás.

Ne értessem tehát félre, ha szerény szavaimban, a kegyeletos elismerés néhány virágszálát oda helyezem, melynél méltóbb helyet a mai napon nem találok: az 1848-iki magyar nemes-ség sokszor megbolygatott, jeltelen sírjára.

Még széles esettel sem kísértem meg vázolni azt az időt, mely az 1898. évi harmincegy törvényzikk szentesítéseinek megünnepelt napjától, azon napig viharzott el fejük fölött, a midőn Felséges királyunk I. Ferencz József fölkennt homlokát először érintette szent István koronája.

De talán a nagy természetben nincsenek is olyan pompázó, — de olyan nagyon sötét színek sem, amelyekből ezt a képet megalkotni lehetne!

De ha visszatérek a mátol 50 éve történetekre, — arra a napra, midőn boldog emlékü V. Ferdinánd királyunk az 1848-ik évi alapvető

törvényeket ünnepélyesen szentesítette, lehetetlen még nem látnom Pozsonyban, a hercegpri-más palotájában, az országgyűlés akkori tanácskozótérében azt a két ifjút, kik egymást akkor látták meg először s kik közül akkor még egyik sem sejtette, hogy a később bekövetkezett nagy drámák tapasztalatai alapján szíveiket majdan a kölesönös tisztelet, becsület és barátság fogja összefűzni.

Az egyik ott nevelkedett, ahol a régi spanyol szertartás szédítő mélységet vágott egy ember és az emberek közé; ahol csak egynek van akarata, míg a többieknek ezzel az egygyel szemben csak egyetlenegy kötelessége van: az okoskodás nélkül való engedelmisség!

Bölesője ott ringott, gyermekezipőcskék ott vetette le, ahol az arany és a bíbor még inkább bizonyítják a szentírás ama szavait, hogy „az Isten az embert az ő képére és hasonlatosságára teremtette.”

Alig volt alkalma élvezni a természet igaz szépségeit; cifra francia kertészek még a rengeteget is formába vágják körülötte s a műkincsekkel rakott termék nehéz illata szinte nélkülözhetőt tette neki az anyyi millió ember által szívott levegő életető ozonát.

Csak egyet hallott, csak egyet észlelt, csak egyet álmódott egész ifju életén keresztül, — azt, hogy öröklött jogán az Isten különös kegyelméből csak ő az ur. — ő parancsol és senki más: a népek milliói pedig engedelmeskednek s csak neki engedelmeskednek és senki másnak!

A másik, az ő hadban erős, tanácsban böles apától öröklött szülőföldjén szántotta a dusan termő földet, aratta becsületes munkájának eredményét, üzte a vadat a sikon és a reingeteben. Az Istentől nem félt, mert hitt és bízott benne; de olyan Istenteremtése sem született még erre a világra, akivel szemben ősi jussát emberül megvédelmezni ne tudta volna. A másét nem bántotta, de jól imádkozzon az, aki az ő kardon szerzett jogához nyulni mer! Ennek a védelmére szemét a hiuztól, szívét az oroslántól s gyorsaságát a sólyomtól kölcsönzi ki s jaj annak, aki meg merné bontani az ő alkotmányát sok százados sánczait.

S 1848-ban e sánczok erősebbek lettek, mert azokon belül az ur és a jobbágy már egyenrangú fegyvertársak!

A szabad fegyverek jogán szerzett ősi alkotmányát, törvényes eszközökkel s később kardjával védelmezte az egyik fél, míg a másik viharfelhőket látott kettős trónja körül, melyekkel alig 19 éves korában kellett megküzdenie.

Csoda e, ha a duló fürgeteg megzavarta szabad látását?

Csoda e, ha a nehéz órákban azokra hallgatott, kiket bölesőjétől fogva maga körül látott? . . .

Tekintetes Törvényhatóság! — E két ifju közül, kik 1848. április 11-én az országgyűlés tanácskozási termében először találkoztak, az egyik az akkor szentesített törvényekben nyert alkotmányos diadala folytán megifjodott Magyar Nemzet, — a másik pedig Ferencz József, akkor még királyi herceg jelenben diosőn áralkódó Királyunk!

Ami 1848. december 2-ikétől 1867. június 8-ikáig történt, többé meg nem változtatható. Erre az időszakra már mindkét fél régen rávetette a feledés és a megbocsátás sűrű fátyolát. A viharfelhők közül az utolsó harminczegy esztendő folyamán kiemelkedett Magyarországnak és a Király, kinél jobbat, hübbet, alkotmányosabbat és lovagiasabbat nem mutathat föl a Magyar történelem.

Kevés öröm, de sok bánat szállott az ő fölkelet fejeire az elmúlt ötven év alatt s az emberi kor telének havát az a sok áldás sem olvasztja föl onnét, amely 1867. óta Magyarországból feléje száll. De mint a természetben, úgy az ember életében is lehet enyhe tél.

Virágot szakaszt az egyik; — megnyugvást ad a másik. Adjon az Isten nyugodalmas, hosszú öregséget a mi jó Királyunk Ó Felségeknek!

Adjon az Isten sok ezer évet, tartós diosőséget szép Magyar Hazánkunk!

Szünni nem akaró hatalmas éljenzés követte a beszédet, mely után Andrássy alispán emelkedett szólásra lelkes szavakban, röviden méltatva e nap jelentőségét, majd indítványozta:

intézzon a diszközgyűlés üdvözlő feliratot ő felségéhez a királyhoz.

Egyhangú lelkesedéssel fogadta e a diszközgyűlés az indítványt s az alispán felolvasta az üdvözlő felirat szövegét:

Felséges Ur!

Midőn Esztergom vármegye közönsége a mai rendkívüli közgyűlésében Felséged boldog emlékü előde, *V-ik Ferdinand* király által szentesített 1848-ik évi törvények megalkotása vagyis a felelős kormányrendszerre alapított modern magyar jogállam megteremtése ötven éves fordulójának ünnepét üli, kedves kötelességének ismeri tántoríthatlan ragaszkodásának, szeretetének és változhatlan hűségének tolmácsolása mellett leghálásabb köszönetét nyilvánítani nem csak azért, hogy a fent jelzett a képviselői alapon nyugvó felelős kormány rendszer behozatalát, a közteher viselés államosítását, a földbirtok felszabadítását, a jogegyenlőséget, a sajtó szabaddá tételét és általában a politikai polgári szabadság magasztos elveinek érvényre jutását biztosító 1848. évi törvények megalkotása emlékének ünnepléséről szóló törvényt szentesíteni méltóztatott, hanem azért is, mert a magyar nemzet kitartása és tántoríthatlan hazaszeretete mellett kiválóan Felségednek bölesesége, alkotmány hűsége, igazság érzete és népei iránt érzett igaz szeretete tette lehetővé azt, hogy szeretett Hazánk a jelzett 1848-ik évi törvények alapján helyes irányban úgy annyira fejlődött, hogy mai napon Magyarország már nemcsak a kultúr államok közé sorakozik, hanem a külföld előtt is ismert és számba veendő tényezőként szerepel.

Minthogy pedig azon biztos meggyőződésben vagyunk, hogy az 1849-ik évi törvények és Felséged böles közreműködésével azóta létrejött és ezen irányban még létrehozandó alkotások nemcsak hazánk boldog fennállásának, hanem felséged és a magas uralkodóház változhatlan diosőségeinek semmi egyéb által nem pótolható biztosítékát képezik; eunélfogva arra kérjük az Isteni gondviselést, hogy örökdíjként és kir. Hitvese nagyon szeretett királynéknak és az egész magas uralkodóház minden egyes tagjának drága élete fölött és engedje meg, hogy a Nemzet és a Király között a közös boldogulás alapját képező egyetértés és a jelzett irány fenntartása mellett hű magyarjainak legnagyobb öröme, Hazánk és a magas uralkodóház diosőségének és hatalmának emelésére számtalan évekig boldogul éljenek.

Tántoríthatlan ragaszkodás és leghivebb alattvalói hódolattal maradtunk Felségednek

Kelt Esztergomban vármegye törvényhatósági bizottságának 1898. évi április hó 11-én tartott rendkívüli közgyűléséből.

legalázatosabb szolgálai,

Esztergom vármegye közönsége nevében.

Andrássy János
alispán.

Viharos éljenzés között mondta ki a főispán a határozatot, mely szerint az üdvözlő felirat elküldetik s bezárta a közgyűlést.

Felállott az ünneplő közönség és rázendítette a Hazádnak rendületlenül, hogy az ódon terem falai csak úgy reszkettek belé. Mindnyájan, vének és fiatalok kebelt dagasztó lelkesedéssel énekelték ezt az örökszép dalt, melynek végeztével ismét felhangzott a hatalmas éljenzés és az ünneplők széjjelmentek.

* * *

Este fél nyolcz órakor kigyulladtak a lángok az ablakokban, jeléül annak, hogy a közönség is részt vesz a hivatalos ünnepben. Egész 10 óra utánig nagy tömeg hömpölygött a fényes utczákon; különösen a Széchenyi téren, melyre valósággal nappali fényt vetett a városháza falán izzó óriási 1848—1898.

Igen szépen volt feldíszítve a vármegye-ház erkélye is, ahol hatalmas zöld lombokkal befont keretben díszlett a király portraitja, melyet a kereten elhelyezett sok mécses szépen megvilágított. S ami nemzeti ünnepén még alig esett meg, a kaszárnya utczára néző ablakai is mind ki voltak világítva, a tisztí kaszárnya ablakai fel is voltak díszítve. Igazán jólesett végignézni ezen a fényben úszó épület kolosz-

szuson, melyben es. és kir. katonák tanyáznak, akik velünk éreznek, akiknek velünk kell érezniök.

Vármegyénk népoktatása.

— *Vargyas Endre* kir. tanfelügyelő márczius havi jelentése. —

A népiskolai hatóságokról szóló 1876. évi XXVIII. t. cz. 5. §-a vegrehajtása tárgyában kiadott miniszteri utasítás 77. §-a értelmében Esztergom vármegye népoktatási ügyének állapotáról, *Vargyas Endre* kir. tanfelügyelő, a megyei közigazgatási bizottságnak április hó 12-én tartott ülésén, a következőkben terjesztette elő márczius hónapról szóló havi jelentését:

A tanfelügyelői iskolalátogatásokról.

Az 1868. évi XXXVIII. t. cz. 128. §-a értelmében a lefolyt márczius hónap folytatódólagosan a következő népiskolai tanintézeteket látogattam meg hivatalosan;

A bélai 1 tantermű rk. — a libádi 1 tantermű rk. — a sárkány-gyivai 1 tantermű rk. — a köbölkúti 3 tantermű rk. — a nyerges-ujfalui 3 tantermű rk. — a pusztamaróthi 1 tantermű rk. — a süttöi 3 tantermű rk. — a bényi 2 tantermű rk. — a köhidgyarmathi 2 tantermű rk. — a farnadi 1 tantermű ev. ref. — a farnadi 1 tantermű ág. hitv. evang. — a farnadi 2 tantermű rk. — a kurali 1 tantermű rk. — a kétyi 1 tantermű rk. — a kétyi 1 tantermű ev. ref. — a kéméni 2 tantermű rk. — a dömösi 2 tantermű rk. — a dömösi 1 tantermű ev. ref. népiskolát s a süttöi 2 évfolyamu iparos-tanoncziskolát. Harmadizben pedig meglátogattam a táthi rk. népiskolát.

Telhat a lefolyt márczius hónapban összesen 13 községben és 1 puszta hivatalosan meglátogattam mindössze 18 népiskolát és 1 iparos-tanoncziskolát, illetőleg 31 tantermet. Vagyis az esztergomi tankerület 89 népoktatási tanintézete és 5 kisdodovodája közül, a folyó tanév folyamában, a mai napig, eddigi jelentéseim szerint, meglátogattam összesen 83 népiskolát és 4 kisdodovóintézetet. Hátra van még 6 népiskolai tanintézet, illetőleg 1 kisdodovoda.

A tankötelesek iskolabjárásáról.

Annak előrebocsajtása mellett, hogy minden községben előre való bejelentés mellőzésével jelentem meg, teljes elismeréssel jelenthetem, hogy a fent elősorolt 13 község összes iskoláiban a tanítást mindenütt rendes folyamában találtam. Csupán a pusztamaróthi népiskola tantermét találtam bezárva. Az uradalmi intéző jelentése szerint ezt az iskolát, a gyermekek között járványosan fellépett hörghurut miatt, a körorvos rendelte bezáratni. Hatósági intézkedésről azonban, ami tudtommal nem is történt, semmiféle hivatalos értesítés hozzám be nem érkezett.

Az említett iskoláknál mindenütt vizsgálat alá vévén a rendtartási naplókat, arról győződtem meg, hogy a „C^a” jegyű mulasztási naplót minden osztálytanító rendesen vezeti, azonban az „A^a” jegyű anyakönyvi s a „B^a” jegyű felvételi naplót, melyből megtudható volna, hogy minden növendék mikor adatott fel iskolába, csupán 3 iskolánál találtam rendesen vezetve. A máshova költözködött tankötelesek nyilvántartására vonatkozó „D^a” jegyű naplót pedig csupán 2 iskolánál vezeték. Ez a két iskola, melyeknél mind a négy A. B. C. D. napló rendesen vezetettik: a nyergesujfalui rk. és a farnadi ág. h. ev. iskola. Jövőre gondom lesz rá, hogy minden rendtartási napló pontosan vezetessék minden iskolánál.

A fent elősorolt népiskolai tanintézeteknél a „C^a” jegyű naplók szerint beírva találtam 2257 tankötelest. Ezek közül látogatásom alkalmával, mely mindenkor a tanítás rendes ideje alatt történt, jelen találtam összesen 1991 tankötelest, vagyis a tankötelesek 88-21%-át. Hi-

ányzott, mint iskolamulasztó összesen 266, vagyis összesen a tankötelesek 11.79%-a.

Eszerint az előző február hóról kimutatott 17 népiskolai tanintézettel szemben, ezen itt kimutatott 18 népiskolai tanintézettel 4.56%-al több tanköteles gyermek látogatta az iskolát s eszerint az egész tanév folyamában, a tankötelezettség végrehajtása tekintetéből eddig márczius hónap mutatkozik legelőnyösebbnek.

A népiskolai épületekről.

A népiskolai közoktatásról szóló törvény 27. §-a követelményeivel szemben, a fent elősorolt iskoláknál, a tanítás czéljaira szolgáló tantermek, pedagógiai és higiéniai szempontból köztetkező elbírálás alá esnek:

Általán megjegyzem, hogy a 31 tanterem közül csupán 17 tantermet találtam, melyek 60 tanköteles létszámhoz mérten, a törvény kívánalmainak megfelelőek, de ezek nagy részénél is nagy baj az, hogy az ablakvilágítás, melynek négy ablakon át, egyoldalon, szabályszerűleg úgy kell alkalmazva lennie, hogy a gyermekek baloldalról nyerjék a világítást, — többnyire helytelenül van beosztva. Több helyen jobb- és baloldalról, vagy jobboldalról és hátulról, egymásik iskolánál pedig jobboldalról és szemköztől nyírik a gyermekek a világosságot, ami szemegészségügyi szempontból felette hátrányos állapot. Azt is tapasztaltam, hogy még a törvény életbelépése óta épült iskoláknál is, a hosszúsági és szélességi méretek habár megfelelőek is, de már a magassági méretek a 3.80—4 méter magasságon jóval alul állanak; szellőztető készülékekről pedig egyáltalán gondoskodva nincsen, ami jele annak, hogy az iskola fenntartók annak idején a közigazgatási hatóság jóváhagyásának mellőzésével önkényűleg építették fel iskoláikat, holott a közegészségügyi rendezéséről szóló 1876. évi XIV. t. cz. 57—35. §§-ai az iskolai középületek tárgyában is határozott rendelkezéseket szabnak elő. — E tekintetben jövőre a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter urnak legújabb 72370/1897. sz. a. kiadott szigorú rendelete, mely minden népiskolai épülettervet a megyei tisztii főorvos, továbbá az államépítészeti hivatal főnöke s kir. tanfelügyelő által előzetesen felülvizsgálatni rendel, a egészségügyi szempontból kedvezőbb helyzetet lesz hivatva teremteni, nemcsak az újonnan építendő, hanem az átalakítandó régiek iskoláknál is.

A tantermek egészségügyi szempontból, jók a következő iskoláknál: a köbölküti rk. iskola 2 tanterme, a bényi rk. iskola mindkét tanterme, a süttöi rk. iskola 2 tanterme, a köhígyarmati rk. iskola 2 tanterme, a farnadi ev. ref. iskola, a kétyi ev. ref. iskola s a dömösi rk. iskola, új tanterme. Több rendbeli kifogás alá esik: a kurali rk. iskola, a köbölküti rk. iskola utcai tanterme, a süttöi rk. iskola a farnadi ág. h. evang. iskola, a farnadi rk., a kétyi rk., a kémei rk. iskola mindkét tanterem s a dömösi rk. iskola régi tanterme.

Minden bírálaton alul állanak: a pusztamaróthi rk., a bélyi rk., a sárkányi rk., a libádi rk. és a dömösi ev. reform. iskolák tantermei.

1. A pusztagyarmati rk. iskola, mely eredetileg béres szoba volt, földes alapu, két kis ablakkal ellátott 3 és fél lépés hosszú, 3 lépés széles, egészségtelen zugoly. Padok helyett egy szabadon álló s egy falhoz támasztott, kecskelábu korcsmaasztal van alkalmazva, mellettek keskeny lözakkal. Egy számlológépen s egy kopott számlótáblán s néhány fali olvasótáblán kívül semmi féle más tanszere nincsen. Minthogy a gyermekek között járványos betegség ütött ki, az iskolát, melynek kulcsát a Héregen lakó tanító magával vitte, az uradalmi intéző úgy feszített fel. Iskola rendtartási naplótak hiába kerestem. Ez az iskola egészségügyi szempontból multhatlanul

bezárandó s más alkalmasabb uradalmi épületben helyezendő el.

2. A bélyi rk. iskola tanterme s a tanítói lakás is, egészségügyi szempontból botránysa a közoktatásnak. Falai nedvesek s feketéllenek a nyirkos piszoktól. Magassága csak 2.40 cm., tehát oly alacsony, hogy a gerendákat kézzel is el lehet érni. Van 3 szimpla ablakja, egyiknek azonban ablaktáblája sínesen, hanem papírral van beragasztva. A jelenlevő bíró oda nyilatkozott, hogy üveges nem fordult meg a télen a faluban, tehát papírral segítettek a bajon. Ez az iskola, melyet a Bródy-urastól bíró bérben, évi 30 forintért, a hitközség, valóságos fészke a ragályos gyermekbetegségeknek. Látogatásomkor is 22 gyermek fekiútt odahaza betegen.

3. A sárkánygyivai rk. iskola szűk, alacsony, rossz ablakvilágítással. Az ablakok közül 2 jobbról, 1 balról s 1 hátulról jövő világítással. Itt a tanító konyhájából a füst beömlik az iskolába, azért a tanító kénytelen egyik szobáját alkalmazni konyha gyanánt. Itt az iskolai tanterem s a tanítói lakás átalakítást igényel.

4. A libádi rk. iskola tanterme elég hosszú, de alacsony tanhelyiség, melynek bejárata közvetlenül az udvarról van s így a gyermekek a sarat s télen a havat közvetlenül az iskolába hordják be csizmáikon. Padjai dűledettek s a tanító már nem győzi szegezgetni őket. Néhány összedült pad az udvaron hever. A még használatban levő rozoga 8 padban 71 tanköteles szorongodik, ugyyszólva egymás hátán. A terem átalakítandó.

5. A dömösi ev. ref. iskola tanterme szintén egyik botránysa a vármegye népoktatásügyének. Hossza 4.50 czm. szélessége 3.50 czm. magassága pedig alig 2.50 czm. tehát alacsony, szűk, szélszerűtlen zugoly, melynek ajtaja szintén az udvarról nyílik. Ennek az iskolahelyiségnek is pusztulnia kell s helyette czélszerűbb tanteremről kell gondoskodni.

Folyt. köv.

HIREK.

— **Kanonoki kinevezések.** Az üres esztergomi kanonoki stallumok már mind be vannak töltve, amennyiben a régóta várt kinevezések a minap megtörténtek, s Esztergomban többek között megjelentek az előző. Kanonokokká lettek: *Bogisich Mihály* cz. püspök, prépost, *Vezinger József* budavári apátplébános, gróf *Széchényi Miklós* jáki apát, a Pazmaneum igazgatója, *Schlick István*, a nagyszombati érseki gimnázium igazgatója. Czemeszetes kanonokok lettek: dr. *Klinda Teofil* primási titkár és *Ulmer* budaörsi plébános.

— **Közigazgatási bizottság ülése.** Esztergomvármegye közigazgatási bizottsága kedden délelőtt *Krupanicz* főispán elnöklése alatt ülést tartott. Következő tárgyak kerültek elintézés alá: *Zsarnóczay Mihály* kesztölezi jegyző, anyakönyvvezető az anyakönyvvezető helyettes a házasságkötéseknél való közreműködés jogával kérte felruházni. A bizottság a kérelmet pártolólágg terjeszti fel a belügyminiszterhez. — *Sinka F. Pál* kórházgondnok megfellebbezte az alispánnak fegyelmi vizsgálatot elrendelő határozatát, de a bizottság a fellebbezést elutasította. Az alispán ezután kijelentette, hogy dr. *Gönczy*, ki *Sinka* ellen a fegyelmi feljelentést beadta, nála járt s a feljelentést visszavonta, minélfogva a további eljárás beszünik.

— A közigazgatási bizottság pártolólágg terjeszti fel a belügyminiszterhez a kórházbizottság azon határozatát, mely szerint a kórházi igazgató orvos fizetése 900 frtról 1200-ra, az alorvosé 300-ról 700-ra, s a kórházgondnoké, kinek állása elkülönítették, 200-ról 600-ra emeltnék fel. — *Bárczy* pénzügyigazgató 10 frt bírságban kéri elmarasztalni *Balassa Antal* libatlanai jegyzőt, ki 11-szeri felszólítása dacára nemcsak hogy el nem járt valami nem jelentékeny hivatalos ügyben, de még csak nem is

válaszolt. A bizottság hozzájárult az előterjesztéshez. Ezután következett *Vargyas Endre* kir. tanfelügyelő tartalmas jelentése, melyet lapunk más helyen szóról szóra közlünk. — *Vargyas* azonkívül előterjesztést tett az iránt, fogadja el a bizottság szabályrendeletét a tankötelesek korcsmázásának megakadályozása tárgyában. Minthogy azonban ilyen szabályrendelete már van a vármegyének, *Vargyas* indítványát visszavonta. Elfogadta a bizottság a tanfelügyelő azon indítványát, mely a közoktatásügyi miniszter legújabb rendeletének kifolyásaként, teljesen rendezni van hivatva az iskolaépítések ügyét, amennyiben a közoktatásügyi miniszteriumban készített iskola-építési tervek szerint kell az iskolákat építeni. Elfogadták azon indítványt is, hogy a megye saját költségén mintapadot készíttet, melynek méretei és szerkezete szerint kell majd a jövőben az iskolapadokat készíteni.

Egyébb érdemleges tárgy nem volt.

— **Esküvők.** Díszes esküvő színhelye volt e hó 12-én a plébánia templom. *Haugh Béla*, a szegszárdi állami gimnázium tanára vezette oltárhoz *Nagy Mariska* úrhölgyet. — Ugyan-ésk e napon esküdtek örök hűséget egymásnak *Kiss M. Pál* lévai kereskedő és *Hellár Anna* úrhölgy, özv. *Hellár Józsefné* leánya, *Malina Lajos* polgármester unoka huga. A polgári kötés a polgármester lakásán folyt le, aki főispáni engedéllyel mint anyakönyvvezető funkcionált.

— **Rözsás hír.** *Tóth Gázi* böösi tanító a napokban ünnepelte eljegyzését *Novák Mariska* böösi tanítónővel. *Novák József* megyei hivatalnok kedves leányával.

— **Színház.** *Kovács Sándor* színtársulata husvét vasárnapján kezdte meg előadásai sorozatát. Nem irhatunk még érdemlegesen e társulatról, mert nem láttuk még összes erőit, annyit azonban máris bizvást állíthatunk, hogy a társulat jó s teljes mértékben érdemes arra, hogy műpártoló közönségünk támogassa. — Első előadásnak az „Ördög mátkája“ *Géczy István* hatásos népszínműve ment. *Géczy* e darabjában is bebizonyította, hogy mestere a színpadi hatásnak, ismét bemutat néhányat a szép thoroczkói népszokások közül, ad egy kitünő első felvonást, egy gyengébb másodikikat és egy leggyengébb harmadikat, melynek utolsó fényes jelenete mentette tén meg az egész darabot. — *Reviczky Etel*, a társulat primadonnája játszta el *Judit*, az ördög mátkája szerepét. Szép megjelenés, kellemes, lágy organum, diszkrét de hatásos és helyes játék és pompás hang quifikálják *Reviczky* a társulat elsőrendű tagjává. *Judit* nehéz drámai szerepét bensőséggel játszotta el, énekei szépek voltak. *Breznay Anna* asszony alakította igen jól *Anna*, a mostohafiába szerelmes asszony szerepét s róla is csak dicsérőleg emlékezhetünk meg. Ő a társulat drámai hősnője, s e szerepkörének — úgy látszik — mindeu tekintetben meg tud felelni. *Baricza* szerepében *Sipos Margit* érdemel elismerést, mert dacára annak, hogy csak most végezte a színi iskolát, elég jól játszott s biztonság-gal mozgott a színpadon. Nem dicsérhetjük meg *Kantai Terézt*, aki mint *Sári néni* szünni nem akaró grimaszsaival, sirásával agyonalakította hálás szerepét. *Kovács Sándor* *Andoráról* nem irhatunk sokat, valamint *Földvári* (*Pál* *Kovács* legény) játékáról sem, amit utóbbtól nem is lehet rosz néven venni, mert ő tulajdonképpen énekes, a társulat baritonistája. Szép, csengő és erős baritonja van, mely kellemesen érinti a fület. Meg kell dicsérnünk *Szathmári Árpádot*, ki mint *Hirös Firtos* *István* pompás neveltető alak volt. *Mókai* állandó derült-ségben tartották a közönséget. *Csige Lajos* mint *Botár Márton* szintén teljesen megfelelt. Hetfőn az Aranylakodalom egy részlete és *Tündérlak* Magyarhonban ezimű népszínmű ment, kedden másodsor *Ördög mátkája* üres ház előtt, aminek a kedvezőtlen időjárás volt az oka. Tegnap *Czigánybárót* adták, ma *Trilby* meg.

— **Beszüntetett fegyelmi ügyek.** A vármegye fegyelmi választmánya kedden délelőtt ülést tartott. Az ülésnek két tárgya volt: A főképtalan feljelentése folytán *Malina* polgármester, *Hoffmann p. ü.* tanácsnok, *Dóczy* számvevő, *Singer* és *Majtényi* helypénzszedők ellen elrendelt fegyelmi ügy, mely a vám- és helypénzszedés visszasságaiból támadt. *Szabó* főjegyző referálta az ügyet, s a választmány beható tanácskozás után fölmentő határozatot hozott s az eljárást beszüntette. — Foglalkozott

a választmány Mihályi Imre bajóthi jegyző ügyével is, akit az alispán hivatalvesztésre ítelt, mely ítéletet Mihályi megfellebbezte a fegyelmi választmányhoz. A fegyelmi választmány megváltoztatta az alispán ítéletét, mely alól Mihályit feloldotta és öt 200 frt pénzbírságban marasztalta.

— **Ünnepély a gimnáziumban.** A gimnáziumi ifjúság e hó 16-án megismétlő azt a szép, hazafias ünnepélyt, melyet márczius 14-én tartott. Az ünnepélyt este fél 7 órakor tartják meg a Fürdő nagy termében belépti díj mellett. A jövődelmet az ifjúság diszruha és kirándulási alapja javára fordítják. Jegyek előre Brutsy Gyula üzletében válthatók. Az ünnepély műsorozata: I. Szózat. II. Nagy idők, Balog Istvántól. I. A jobbágyság felszabadítása. — Prolog: Takács G. VIII. — Bezerédj: Hamar Á. VIII. — Széchenyi: Sztikay B. VIII. — Batthyányi: Trautwein Gy. VII. 2. A szabadságharc. — Riadó. Előadja az énekkar. — Talpra magyar! Szavalja: Takács G. VIII. Talpra magyar! Előadja az énekkar zenekisérettel. Kossuth beszéde Cegléden. Szavalja: Nádler J. VII. Kossuth nóta. 3. Ifjak, honvédek éneklék a Rákóczy indulót. (Énekkar zenekisérettel.) A honvédek dicsősége. — Szavalja: Cseh J. VIII. (Petőfi megkoszorúzása.) 4. A kibékülés. — Prolog: Cseh J. VIII. — Deák Ferenc: Puksa A. VII. — Magyar: Marosi K. VIII. — Német: Hüke K. VI. — Király: Niedermann F. VIII. — Nemzetiségek képviselői. III. Élőképek: 1. A budai honvédszobor. (Takács G. VIII. Heintz K. VII.) 2. Hungária. (Magurányi S. IV.) IV. Hímnus.

— **Megégett.** Borzalmas halállal mult ki tegnap Spielmann Anna, Spielmann Pál doroghi napszámos 28 éves hülye leánya. Spielmann tegnap reggel munkára ment a doroghi kőszénbányába s leánya elkísérte őt. Míg az atya bement az irodába jelentkezni, addig a szegény esztelen nőszemély leült egy rakás parázsra, mely negyedóra előtt még lánggal lobogott, s melynél a hűvös éjen keresztül a bányászok melegedtek. A durva szövetruha csakhamar tüzet fogott, a hibbant elméjű leány nem tudott magán segíteni s mire megszabadították iszonyu kinszenvedésétől, borzalmas égési sebeket szenvedett, melyekbe két órai kinlódás után bele is halt.

— **Kislányszerencsétlensége.** Egy három éves kislány, Sztás Mária örök életére nyomorékká lett amiatt, mert megengedték neki, hogy az éles szeeskavagóval játszon. Valahogyan játék közben egyszerre csak elvágta vele jobb keze fejét, melyet valószínűleg amputálni fognak a kórházban, ahol a kislányt ápolják.

— **Elvert hajós.** Rendőrök találtak néhány nap előtt reggel felé a szigeti sétányon Kún Sándor turnszerini hajóst. Ott feküdt egy fa alatt, félholtan, összeverve. Súlyos betegen fekszik most is a kórházban, de hogy kik és hogyan verték el, arra nem emlékszik. Talán nem is akar emlékezni.

— **Vesztett kutya.** Vesztett idők járnak a kutyákra: egy-kettőre paralizis progresszióba esnek és megharapják az emberek lábait. Ami hogy nem jó dolog, szükségtelen bizonyítani. Ilyen nem jó dologra adta fejét a minap Miedler Gusztáv kutyája, mely dühében egy inas gyerek lábikráját izelte meg. Nem vált neki egészségére, mert lebunkózták, felboncolták és konstatálták, hogy nem volt vesztett.

— **Verekedés áldozata.** Pál Ferencz bücsi illetőségű szabólegény, ki Kesztyelezön Slovák József szabómesternél dolgozott, husvét hétfőjén vidáman ment végig a falun s nem volt egyéb gondja, mint lányra, akit megöntözhessen. Történt azonban, hogy útközben néhány berugott parasztleány közé keveredett, akik előbb egymás közt verekedtek, azután együttesen megrohanták Pál Ferenczet s úgy elverték, hogy most súlyosan sérülve fekszik a kórházban.

— **A gazdasági bizottságokból.** A város gazdasági bizottsága tegnap délután ülésezett a gazd. tanácsos elnöke alatt. A bizottság a városi fa árát méterenként 3 frt 50 krról 3 frtra, illetve 3 frtről 2 frt 50 krra szállította le. — A központi vármegyei mezőgazdasági bizottság szombaton ülészik Kobek István elnöke alatt.

— **Állatstatiszтика.** Befejeződtek a tavaszi állatszámlelék s előttünk fekszik e számlelék eredménye, a statisztika, melyből kiténik, mennyi és milyen állatok vannak e megyében. Az esztergomi járásban van 3468 ló, 5734 szarvasmarha, 7643 juh, 313 kecske, 4906 sertés. Esztergom városban: 486 ló, 1177 szarvasmarha, 11 kecske, és 659 sertés, tehát mindegyik fajtaból jóval kevesebb mint tavaly.

— **Vásár.** Muzslán e hó 18-án országos állatvásár lesz, melyre a környékbeli gazdák nagyban készülődnek.

— **Pályázat ruhaszállításra.** Esztergom város szabó és cipész iparosainak figyelmét ez uton is felhívja a kamara a magyar királyi államvasutak igazgatósága által kiírt pályázati hirdetményre. E pályázat a máv. összes vonalainak mozdony és fűtőszemélyzete részére 1898. évi október hóban kiosztandó téli ruházat szállításának biztosítását célozza. A ruhadarahok elkészítéséhez szükséges felső kelméket és bélés szöveteket az igazgatóság adja Pályázati haláridő 1898. május 10. Bónatpénz gyanánt az ajánlott mennyiség értékének 5% teendő le.

— **Urak figyelmébe.** Aki azt a nem mindennapi kellemetlenséget ki akarja kerülni, hogy fehérműje a mosás alkalmával egyáltalában ki ne cserélődjön, az csak forduljon a „Hunnia” könyvnyomdáhos. Ugyanis ott megkapja mindenki a saját monogramját egy kis díszes dobozkában csekély 35 kr, egész üvegesével 50 kr. A monogramok oly tiszták és szépek, hogy himzéshez is bátran használhatók.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos: GERENDAY JÓZSEF

Nyilvános köszönet.

A nagy megpróbáltatásban, melyet felejtethetetlen édes jó nóm elvételével a Gondviselés rám mért, meghatott az igaz részvétnék úgy elvesztett kincsem drága emléke, mint a magam és családom szerencsétlensége felett történt sokoldalú megnyilatkozása.

Fogadják kérem szívesen mindazok, kik lesújtó szomorúságomat rokonérzésükkel méltatták s enyhíteni törekedtek, ez uton is hálás köszönetemet.

Esztergom, 1898. ápril. 12.

Vimmer Imre

KÖHÖGÉS,

rekedtség és elnyálgosodás ellen a legjobb hatású szer a RÉTHY-féle **pemetefü-czukorka,**

mely ezen bajokat gyorsan megszünteti, kapható minden gyógyszerárban. Egy doboz ára 30 kr. 5 dobozzal 1 frt 50 kr-ért bérmentve küld

RÉTHY BÉLA
gyógyszerész Békés-Csabán.

Csak akkor valódi, ha minden doboz fenekén aláírás látható.

SZIVATTYÚKAT

házi, ipari, mezőgazdasági, építkezési és egyéb nyilvános czélokra kéz, járgány és erőhajtásra.

TŰZFECSKENDOKET

városi, községi, gazdasági és gyári tűzoltóságoknak,

harangokat és harangállványokat

templomok, iskolák stb. részére.

Bűzmentesen működő pöczegödör tisztító készülékeket, utcái öntöző kocsikat, sárkaparókat

készít és ajánl a

BUDAPESTI SZIVATTYU- ÉS GÉPGYÁR
RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG (ezelőtt **WALSER FERENCZ**)
BUDAPEST, VI., Külső Váciut 45.

Árjegyzékek és költségvetések ingyen és bérmentve

Havi rész-
let csak 3 frt

RÉVAI TESTVÉREK
IRODALMI INTEZET
RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

Havi rész-
let csak 3 frt

könyvkereskedése által (Budapest, Váci-utca 1. sz.)
valamint minden könyvkereskedésben kapható

Jókai Mór összes művei
100 kötetben — diszkötésben 250 frt.

2000 iven, erős papíron, nyolczadrét alakban, diszkötésben. Kötetenként átlag 20 ivvel. Félévenként 10 kötet jelenik meg és küldetik meg egyszerre. Gyűjtőknek 20 rendelés után egy diszkötésű 250 frt értékű tiszteletpéldányt, egyes rendelések után készpénzjutalékokat fizetünk. — Gyűjtőik ingyen adatnak. Jókai Mór összes műveinek nemzeti kiadása mindenki által beszerezhető 3 frtnyi havi részletfizetés mellett.

Most jelent meg a nyolczadik sorozat LXXI—LXXX. kötet.

A következők foglaltatnak benne:

71—72. kötet: A löcsei fehér asz-szony.
73. kötet: A három márványfej.
74—85. kötet: A kis királyok.
76. kötet: A tengerszemű hölgy.
77—78. kötet: A lélek idomár.
79. kötet: A gazdag szegények.
80. kötet: Rákóczy fia.

Még husz kötet és teljes lesz a munkaóriás, a melynél nagyobb-szabású vállalat külföldön is kevés volt.

RÉVAI TESTVÉREK irod. intézet részvénytársaság könyvkereskedésétől BUDAPESTEN, IV., Váci-utca 1. ezennel megrendelem

Fizetendő Budapesten.

JÓKAI MÓR ÖSSZES MŰVEINEK
NEMZETI KIADÁSÁT

100 kötetben, 2000 iven. — 100 vánszondiskötésben 250 frt-ért.

1. Utánvétellel félévenként 10—10 kötet 15 frtnyi utánvétellel.
2. Havi részletfizetésre, még pedig: a) Havi 3 frtos részletfizetés mellett, egyelőre az I. sorozatot kérve, b) Havi 5 frtos részletfizetés mellett, egyelőre az I—II. sorozatot kérve, c) Havi 5 frtos részletfizetés mellett, egyelőre az I—III. sorozatot kérve, d) Havi 6 frtos részletfizetés mellett, egyelőre az I—IV. sorozatot kérve, a további sorozatokat 10—10 részlet lefizetése után. (A nem kívánt módokat áthuzandók.)

A részletfizetések be nem tartása esetén sziveskedjék a czég az esedékes összeget postai megbízás útján, a postaköltség hozzászámítása mellett behajtani. A postai megbízás be nem váltása esetén a részletfizetési kedvezmény megszűnik és a teljes mű vételére esedékesé válik.

Aláírás és pontos cím: